

Az ismertből lép ki – mit mi ismeretlennek mondunk – a sziget felől szemlélve, az ismeretlenbe – mi ellenben ezt mondjuk ismeretlennek. Nem kell kategóriáinkat átértékelni, de legalább tágítani?

A pszichologikus megközelítés kérdést állít elénk: tudunk-e írásztalunknál vagy karosszékünkben ülve a költészet szigetére ringatózni, megülve a meditáció szelíd hullámverésén, haladva befelé, egyre beljebb, mert sajnos „manapság nincs senki, aki elég mélyre tudna hajolni”.

Talán a nyitott szemű gyermek, talán a folyóparton álomba induló felnőtt, talán...

JEGYZET

- (1) Jung, C.G.: Az ember és szimbolumai. Göncöl Kiadó, Budapest, 1993, 102.p.
- (2) Jung, C.G.: i.m. 37., ill. 38. p.
- (3) Pilinszky János: Összegyűjtött művei. Tanulmányok, esszék, cikkek. Századvég Kiadó, Budapest, 1993. 115.p.
- (4) Jung, C.G.: i.m., 48.p.
- (5) Jung, C.G.: i.m. 47.p.

KISS ANTAL

Kelet-európai gravitáció

Nem véletlen, hogy Pernecky Géza csak félig értelmezhető címet adott válogatott írásainak. A toronyból való zuhanás ugyanis csak a dolgok egyik oldala: a másik mindjárt a zuhanás kezdetekor joggal felmerülő kérdés: hová?

A kötet élén szereplő írásból rögtön kiderül, hogy a Torony, a boldogan-szabadon, ugyanakkor félve is elhagyott monstrum nem más, mint a nálunk negyven évnyi – de tőlünk egy kicsit odébb már hetven esztendőnyi – félresikerült utópia. *Tatlin* magasba törő szoborművének a gyakorlatban történő szomorú megvalósítása. Pernecky ennek a közös, kelet-európai zuhanásnak azokat az eseményeit dokumentálja most – 1983 és 1994 közötti esszéit, kritikáit gyűjtve kötetbe –, amelyek közvetve vagy közvetlenül a képzőművészethez kapcsolódnak. A korai toronyépítőkkal és toronybontókkal – akik közül kevesen értek meg békés öregkort –, vagy a két-három évtizede azt rendszeresen aláaknázókkal ugyanúgy foglalkozik, mint a kizuhanást ideig-óráig túlélő, mára azonban összeroskadt művészetpolitikai intézményekkel, a hazai modernekkal és posztmodernekekkel. Megrendezett és elmaradt kiállításokkal, föl nem épített múzeumokkal és a semmibe pukkanó tehetségekkel, egyszóval azzal az ellentmondásos viszonyal, amely az intézményesített képzőművészet és a működő, virágzó szubkultúrák között fennáll.

Szerencsés helyzetben, kicsit a kívülálló szerepében végzi Pernecky ezt a szubjektív számonkérést. Ő maga ugyanis már jóval a kollektív nekiveselkedés előtt „kiugrott” a toronyból. „Odakintről” – Nyugatról – másféle nagyításban és mindenképpen szélesebb összehasonlítási lehetőségekkel szemléli a dolgokat. Nem csak a gyorsan megfojtott szovjet avantgárd után támadt űrt érzékeli például sokkal pontosabban mint mi, de közelről tapasztalja a nyugati műtörténészek és a műkereskedelem rohamát a még föllelhető kincsek után. De a párizsi, düsseldorfi, amszterdami nagy kiállításokhoz is az outsider szemszögéből közelít – azzal a jellegzetes és kitörölhetetlen kelet-európai vágyódással, amely a kortárs kultúra elérhetőségének évtizedekig kínzó hiánya miatt, ha nem is valljuk be, mégis mindannyiunkban ott lapul. Ezzel az alázatos csodavárással ír *Andy Warhol*, *Joseph Beuys*, *Giacometti* vagy *Van Gogh* európai tárlatairól, és miközben nagyfokú vizuális érzékenységgel és rendszerező gondolkodásával képes elszakadni a me-

rev esztétikai kategóriáktól, tárgyilagosan beszámol egy-egy művész hatástörténetéről is. Egyfajta kortárs kultúrtörténet bontakozik ki ekképpen az írásaiban. Röviden szólva: Perneczky mindazt megírja a modern művészetről, ami számunkra, megfelelő külföldi szakirodalom vagy anyagi források és a tisztánlátás hiányában még ma is elérhetetlen.

Persze azok az esszék a legérdekesebbek, amelyek a magyar avantgárddal foglalkoznak. *Háy Ágnes*, *feLugossy*, *Halász Károly*, *Megyik János* dédelgető vallomásokat kapnak a műveikről szóló kisebb írásokban. Ezt a fejezetet két nagyobb lélegzetű és jelentőségű írás keretezi. Az egyik a kiüldözött *Halász Péter*-féle társulat, a későbbi Squat Színház keltette lírai emléktöredékek tárháza, afféle magánemberi rajongás és poszt-modern létszínház-értelmezés, a toronyból való zuhanás állandósulásának megkapó próbafogalmazványa. A másik tanulmány a hazai avantgárd pápájának, *Erdély Miklós*-nak működését foglalja össze, azzal a mindjárt az elején olvasható megjegyzéssel, hogy „kár fáradozni a megértésével”.

Nem ez az egyetlen fricska a kötetben – nem az olvasó, inkább – a „szakma” felé. Perneczky előszeretettel vonja be a magasművészet körébe a graffitit és taszítja ki onnan az elhíresült művészeket. Teheti, hiszen pontosan tudja, hogy a modern utáni művészet egyedül a személyes hit fennhatóságát tűri meg. Értékelés helyett tehát hitteli vallomást és ellenpárját, a kételkedő kérdezősködést választja. Rákérdez például arra, hogy miért bizonytalanodott el a korábbi a korszakos jelentőségű alkotásokat felismerő érzékünk. Vagy hogy mennyire absztrakt az a kapcsolat, amely a művészetet a pénzhez láncolja. Beszámol a nagy nyugati múzeumok „lényegfelismerő” mammutkiállításainak eszmei és gyakorlati hátteréről. Szomorú iróniával sztorizik a kortárs művészeti élet bucskájáról. Például arról az ijedtségről, amely rendre elérta volt orosz gyűjteményekből ma kiállító múzeumokat. Az egykori, cári időkben kisemmizett tulajdonosok leszármazottjai ugyanis, amint a kincsek kijutnak Nyugatra, azonnal bejelentik igényüket a szovjethatalom által elrekvirált családi vagyona.

Ilyen hát a helyzet a toronyból való zuhanás után.

Milliókat érő műtárgyak gyűjtésmódja és főleg rablása teremt állandó konfliktushelyzetet és érdeklődést az európai képzőművészetben. Közben művészek sora, egész mozgalmak tűnnek el a politikai változás helyébe lépő szegénység fekete lyukában. És miközben a szerző utópikus tanulmányt ír *Hogyan építsünk múzeumot* címmel, saját magán is mulat. Ez a mondat ugyanis – s ezt ő is tudja – magyarul, sajnos, nem is értelmezhető. A kortárs magyar képzőművészet például szentendrei mosókonyhák padlóján fekszik. Illetményrendszer híján egyetlen mentője, számontartója, ápolója mindennek maga a kritikus lett. Perneczky könyvével, írásaival ez ügyben mindent megtesz, amit csak lehet.

Perneczky Géza: Zuhanás a toronyból. Válogatott írások 1983-1994. Enciklopédia Kiadó, Budapest, 1994.

SZEGŐ GYÖRGY

Maurer

Maurer. Ilyen rövid címe van *Dieter Ronte* és *Beke László* közös könyvének, amelyet a Present Time Foundation adott ki Budapesten, 1994-ben. Ez a cím két magyarázatot kaphat. Egyrészt a könyv három nyelvű, a német éppoly egyenrangú szövegközlést kap a magyarral Ronte tanulmányánál, mint az angol Beke László írása mellett, s Maurer saját szövegei mindhárom nyelven olvashatók. Nos, ez a többnyelvűség indokolhatta, hogy a címlapon csak a családnév legyen. Másrészt ez a címválasztás arról is árulkodik, hogy igazán arra számítottak a forgalmazással kapcsolatban a könyvet kiadók, hogy olyanok lesznek a könyv iránt érdeklődők, akik számára ez a név már fogalom. A jelen írással ezek körét szeretném bővíteni.